شناسه	قانون- مقررات- رویه اجرایی- دستور جلسه ۱	تاریخ	۱۴۰۵/۰۸/۲۵
عنوان	**بررسی چالش‌های قانونی ، مقرراتی و موانع اجرایی در فرآیند رفع تعهد ارزی صادرکنندگان**		
مرجع طرح موضوع	**کمیسیون اقتصادی مجلس شورای اسلامی و دبیرخانه شورای گفت‌وگوی دولت و بخش خصوصی ایران (با توجه به گزارش‌های کلیه شوراهای گفت‌وگوی استانی و تشکل‌های اقتصادی و کمیسیون‌های اتاق ایران ازجمله شوراهای گفت‌وگوی سمنان،تهران، قزوین، مازندران، بوشهر، خوزستان، خراسان رضوی،آذربایجان غربی، آذربایجان شرقی، خراسان جنوبی، مرکزی، زنجان، قم، اصفهان، هرمزگان، فارس، کرمانشاه، خراسان شمالی، چهارمحال و بختیاری، همدان، اتاق بازرگانی گیلان، کمیسیون صنعت اتاق، انجمن سنگ‌آهن ایران، انجمن نوردکاران ایران، انجمن صادرکنندگان فراورده‌های نفت، گاز و پتروشیمی، اتحادیه روده ایران، انجمن تلفن همراه و تبلت، جامعه مدیران متخصصین صنعت کفش ایران، انجمن تولیدکنندگان حلال‌های هیدروکربنی ایران، گروه فنی و مهندسی کاگ، شرکت آینده روشن مقاطع آلیاژی)**		
شرح دستور	اخبار منتشره از عملکرد تجاری در ۵ ماه نخست سال ۱۴۰۵، تصویر نگران‌کننده از وضعیت مبادلات خارجی کشور ترسیم می‌کند. بر اساس این داده‌ها، صادرات غیرنفتی با افت ۲۸.۲ درصدی به ۱۵ میلیارد دلار و واردات با کاهش ۲۶.۱ درصدی به ۱۷ میلیارد دلار رسیده است. بااین‌حال، تحلیل عمیق‌تر نشان می‌دهد که این روند نزولی، در مقایسه با مقاطع مشابه سال گذشته (پیش از تشدید تنش‌ها و محدودیت‌های دریایی)، بسیار حادتر است؛ به‌گونه‌ای که نرخ افت صادرات و واردات در مقایسه با ۵ ماه نخست سال گذشته، نشان‌دهنده تأثیر مستقیم افزایش هزینه‌های لجستیک و چالش‌های زنجیره تأمین ناشی از شرایط ژئوپلیتیک است. در این میان، سیاست‌های ارزی نیز همچنان به‌عنوان یکی از گلوگاه‌های اصلی در حوزه صادرات می‌باشد. اگرچه الزام صادرکنندگان به بازگشت ارز حاصل از صادرات بر اساس تبصره ۶ بند ح ماده ۲ مکرر قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز ضرورتی راهبردی برای تأمین نیازهای وارداتی و از الزامات اساسی حفظ ثبات بازار، حمایت از تولید داخلی و صیانت از منابع ارزی کشور است، لیکن تحقق این هدف صرفاً از طریق وضع تکالیف الزام‌آور و تشدید ضمانت اجراهای قانونی امکان‌پذیر نمی‌باشد؛ بلکه مستلزم نظام حقوقی منسجم واقع‌بینانه و متناسب با ماهیت تجاری است که ضمن تضمین بازگشت منابع ارزی، شرایط واقعی فعالیت صادرکنندگان، محدودیت‌های ناشی از تحریم، نوسانات اقتصادی، موانع انتقال وجوه و ضرورت استمرار تولید و صادرات را نیز موردتوجه قرار دهد. در حال حاضر، صادرکنندگان نه‌تنها با افزایش هزینه‌های حمل‌ونقل و ریسک‌های دریایی دست‌وپنجه نرم می‌کنند، بلکه به دلیل پیچیدگی‌های بوروکراتیک و عدم هماهنگی میان بانک مرکزی، گمرک و سازمان توسعه تجارت (در حوزه سیاست‌های تجاری و بانکی و ارزی)، در فرآیند رفع تعهدات ارزی خود با دشواری‌های جدی مواجه هستند. برای جلوگیری از وخامت بیشتر، اصلاحات ساختاری در هر دو حوزه ضروری است: نخست، گذار از سیاست‌های چند نرخی به سمت یکپارچه‌سازی نرخ ارز جهت رفع انگیزه‌های رانت‌جویانه و تشویق صادرکنندگان به بازگشت ارز و بازنگری در		

	سازوکارهای قانونی، مقرراتی و اجرایی رفع تعهد ارزی و دوم بازنگری در سیاست‌های تجاری که هدف باید تسهیل فرآیند بازگشت ارز و کاهش هزینه‌های اجرایی برای صادرکنندگان باشد. لذا برای رسیدن به این امر باید قوانین و مقررات و برخی از رویه‌های اجرایی اصلاح و یا اجرا شوند که در گزارش پیش رو به مباحث ارزی و رفع تعهد ارزی پرداخته‌شده است:
ایرادات و مشکلات مطروحه	**بخش اول: بررسی قوانین** • **قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز:** قاچاق کالا و ارز یکی از پدیده‌های زیان‌بار برای نظام اقتصادی است که آثار منفی آن بر تولید، تجارت، سرمایه‌گذاری بر کسی پوشیده نیست که بعد از اصلاح قوانین قبلی مربوط به مبارزه با قاچاق، قانون اصلاح قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز در فروردین ۱۴۰۱ برای اجرا به دولت ابلاغ شد. این قانون اصلاحی نکات مثبتی دارد که کار را برای انجام قاچاق دشوار می‌کند. بااین‌حال، قانون مذکور در کنار این نکات مثبت، شامل موادی است که می‌تواند با ایجاد مانع در سهولت تجارت، ابهام در فرایندهای گمرکی، ارزی، تجاری و تضعیف حکمرانی در این زمینه، عملکرد معکوسی داشته باشد و انگیزه و آمار قاچاق و فعالیت‌های مخرب را افزایش دهد و ضرورت دارد تا اصلاحاتی در قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز صورت گیرد. که ازجمله موارد در این قانون به شرح ذیل است: **۱.** تعریف گسترده و موسع از قاچاق و همچنین شمول فراگیر مصادیق جرم انگاری یکی از نکات مهم است که موجب شده است شمار زیادی از فعالان اقتصادی و تجار به‌صورت ناخواسته و غیر عمد متخلف شناخته شوند و در مظان اتهام قرار گیرند. با توجه به شرایط اقتصادی خاص کشور در سال‌های اخیر برخی از اقداماتی که به‌منظور تسهیل جریان کالا و ارز و مقابله با تحریم و کمبودهای ناشی از آن‌ها انجام‌شده است. در این قانون به‌عنوان قاچاق کالا و ارز جرم انگاری شده‌اند و صادرکنندگان و واردکنندگان با حسن نیت می‌توانند به‌عنوان قاچاقچی محسوب شوند. **۲.** تعارض و تناقض بین مواد قانونی وجود دارد. طبق ماده ۱۸ قانون، برای تمامی مصادیق قاچاق مجازات در نظر گرفته‌شده است و به همین دلیل، بر اساس قانون مجازات اسلامی تمامی مصادیق قاچاق به لحاظ حقوقی جرم محسوب می‌شود درحالی‌که در ماده ۴۴ برخی از مصادیق تخلف محسوب می‌شود و یا بر اساس تعریفی که قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز در ماده ۱ ارائه داده، محدوده مفهوم قاچاق منحصر در «نقض تشریفات مربوط به ورود و خروج کالا» است، حال‌آنکه در برخی مواد این قانون، مصادیقی همچون خریدوفروش غیررسمی ارز به‌عنوان قاچاق ذکرشده که ناقض تعریف ماده۱ است. **۳.** ازجمله مصادیق ارزی قاچاق برخاسته از این قانون، تبصره ۶ و تبصره ۷ بند ح ماده ۲ مکرر قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز [۱]است که بر اساس آن، **کلیه صادرکنندگان کالا موظف‌اند که ارز مندرج در پروانه گمرکی یا معادل ارزی آن به**

[۱] کلیه صادرکنندگان کالا به خارج از کشور موظف‌اند ارز مندرج در پروانه گمرکی یا معادل ارزی آن به سایر ارزها را به بانک مرکزی بفروشند و یا با تأیید بانک مرکزی نسبت به فروش آن به سایر اشخاص اقدام یا جهت تأمین ارز واردات کالای خود یا بازپرداخت بدهی تسهیلات ارزی استفاده نمایند. متخلف علاوه بر الزام به ایفای تعهد موضوع تخلف، به جریمه نقدی معادل یک‌پنجم موضوع تخلف و دو یا چند مورد از محرومیت‌های موضوع ماده (۶۹) این قانون محکوم می‌شود. در صورت عدم ایفای تعهد ظرف سه ماه از زمان ابلاغ حکم قطعی، معادل ارزش تعهد بر اساس بالاترین نرخ اعلامی بانک مرکزی در زمان صدور حکم، به جریمه نقدی مرتکب افزوده می‌شود. تخلف موضوع این تبصره صرفاً در مواردی

	سایر ارزها را به بانک مرکزی بفروشند و یا با تائید بانک مرکزی نسبت به فروش آن به سایر اشخاص اقدام یا جهت تأمین ارز واردات کالای خود یا بازپرداخت بدهی تسهیلات ارزی استفاده نمایند. بررسی روند اجرای تبصره مذکور و مقررات و بخشنامه‌های مربوط به آن نشان می‌دهد که باوجود اهداف قانونی و اقتصادی موردنظر، ابهامات و چالش‌های قابل‌توجهی در **تعیین میزان رفع تعهد ارزی، مواعد ایفای آن، روش‌های قانونی بازگشت ارز، ارزش‌گذاری کالاهای صادراتی، شناسایی ارز مازاد بر پروانه گمرکی و نحوه اعمال ضمانت اجراها** وجود دارد. **۴.** یکی از چالش‌های مهم قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز، عدم تناسب میان جرم و مجازات و کیفرگرایی مفرط است و این قانون برای پاسخ به اعمال مجرمانه و تخلف به مجموعه‌ای گسترده و متنوع از مجازات‌های موجود قوانین کیفری متوسل شده است. میان شدت عمل و میزان تأثیر عوامل حرفه‌ای و غیرحرفه‌ای در بازار ارز و حجم ارز مورد معامله در فعالیت‌های مخرب،

که ارزش موضوع تخلف بیشتر از سه میلیون (۰۰۰ /۰۰۰ /۳) یورو یا معادل آن به سایر ارزها باشد، می‌تواند با تحقق شرایط مربوط، مشمول عناوین سازمان‌یافته و حرفه‌ای موضوع این قانون قرار گیرد. درصورتی‌که عدم رفع تعهد موضوع این تبصره و تبصره‌های (۵) و (۷) با تشخیص مرجع رسیدگی به علت قوه قاهره (حادثه خارجی غیرقابل‌پیش‌بینی و غیرقابل دفع) باشد، محکومیت موضوع این تبصره‌ها اعمال نمی‌شود.

آیین‌نامه اجرائی این تبصره شامل مواردی از قبیل مهلت رفع تعهد که بیش از یک سال نیست و شرایط تمدید آن تا حداکثر سه ماه، موارد مشمول معافیت تا سقف سی هزار (۰۰۰ /۳۰) یورو یا معادل آن به سایر ارزها در سال و معافیت کالای موضوع ماده (۶۵) قانون امور گمرکی، میزان تعهد که کمتر از شصت درصد (۶۰ ٪) ارزش ارزی صادرات نیست، اولویت‌بندی و نحوه انتخاب یک یا ترکیبی از روش‌های رفع تعهد و تعیین سامانه‌های اجرائی این تبصره، توسط بانک مرکزی با همکاری وزارت صنعت، معدن و تجارت تهیه و ظرف یک ماه از تاریخ لازم الاجراء شدن این قانون به تصویب هیئت‌وزیران می‌رسد. درهرصورت، برخورداری از کلیه معافیت‌های مالیاتی برای درآمدهای حاصل از صادرات و هرگونه جایزه و مشوق‌های صادراتی به‌تناسب میزان ایفای تعهد موضوع این تبصره است.

اعمال محدودیت‌های موضوع این تبصره تا ابتدای سالِ بعد از زمانی که ارزش سالانه صادرات غیرنفتی طبق اعلام وزارت صنعت، معدن و تجارت، به بیش از یک ممیز هشت‌دهم (۱/۸) برابر ارزش سالانه واردات کشور برسد، قابل‌اجرا است.

تبصره ۷(الحاقی ۱۰ ,۱۱ ,۱۴۰۰)ـ در خصوص عدم رفع تعهد ارزی موضوع ماده (۱۰) قانون تعزیرات حکومتی درصورتی‌که تا مبلغ صد میلیارد(۰۰۰ /۰۰۰ /۰۰۰ /۱۰۰) ریال بر اساس بالاترین نرخ اعلامی بانک مرکزی در زمان دریافت ارز باشد، مرتکب علاوه بر اعاده ارز به میزان رفع تعهد نشده و محرومیت از فعالیت بازرگانی از شش ماه تا یک سال، به جریمه نقدی معادل دو برابر کسری یا عدم رفع تعهد بر اساس بالاترین نرخ اعلامی بانک مرکزی از زمان دریافت ارز، محکوم می‌شود. درصورتی‌که مبلغ عدم رفع تعهد ارزی معادل صد میلیارد (۰۰۰ /۰۰۰ /۰۰۰ /۱۰۰) ریال یا بیش از آن بر اساس بالاترین نرخ اعلامی بانک مرکزی در زمان دریافت ارز باشد، مرتکب علاوه بر اعاده ارز به میزان رفع تعهد نشده و محرومیت از فعالیت بازرگانی از یک تا ده سال، به حبس تعزیری درجه پنج موضوع ماده (۱۹) قانون مجازات اسلامی مصوب ۱ /۲ /۱۳۹۲ و جزای نقدی به میزان معادل دو برابر کسری یا عدم رفع تعهد بر اساس بالاترین نرخ اعلامی بانک مرکزی از زمان دریافت ارز، محکوم می‌شود. درصورتی‌که رفع تعهد ارزی و یا هرگونه اقدام به این منظور، با استفاده از اسناد جعلی یا خلاف واقع باشد و یا از طریق بیش‌بود ارزش اظهاری کالا و یا بیش اظهاری در تعداد یا مقدار کالا به گمرک و یا مغایرت در کالای اظهارشده یا مکشوفه با کالای موضوع تعهد باشد، مرتکب علاوه بر اعاده ارز به میزان رفع تعهد نشده و ابطال دائم کارت بازرگانی، به حبس تعزیری درجه چهار موضوع ماده (۱۹) قانون مجازات اسلامی و جزای نقدی به میزان معادل سه برابر کسری یا عدم رفع تعهد بر اساس بالاترین نرخ اعلامی بانک مرکزی از زمان دریافت ارز، محکوم می‌شود. در موارد تعدد عدم رفع تعهد، ملاک برای شمول این تبصره جمع مبالغ است و تعدد جرم مانع از حرفه‌ای محسوب شدن مرتکب نیست.

شخصی که جهت واردات کالا، ارز موضوع تبصره (۶) این ماده را دریافت کرده و یا از روش «تأمین ارز واردات کالای خود» استفاده نموده است نیز مشمول احکام این تبصره می‌باشد.

تبصره ۸ (الحاقی ۱۰ ,۱۱ ,۱۴۰۰)ـ شورای عالی امنیت ملی، می‌تواند حسب ضرورت یا مصالح کشور موارد و مصادیقی را از شمول این ماده و تبصره‌های آن به‌صورت موقت یا دائم مستثنی نماید.

تفاوت وجود دارد. بنابراین شدت جرم انگاری و مجازات برای عوامل حرفه‌ای و اثرگذار باید بیشتر از سایر عوامل باشد که این مسئله در این قانون مغفول واقع‌شده است.

لازم به ذکر است یکی از مهم‌ترین آسیب‌های نظام موجود، عدم تفکیک کافی میان صادرکننده‌ای است که باوجود برخورداری از امکان ایفای تعهد عامدانه از اجرای تکالیف قانونی خودداری می‌کند و صادرکننده‌ای است که به علت موانع تجاری بانکی، قراردادی یا اجرایی امکان بازگشت ارز در مهلت مقرر را ندارد. این مسئله به‌ویژه در شرایط بی‌ثباتی اقتصادی محدودیت‌های بین‌المللی و اختلال در مسیرهای انتقال ارز اهمیت بیشتری پیدا می‌کند زیرا **اعمال ضمانت اجراهای یکسان نسبت به وضعیت‌های متفاوت علاوه بر ایجاد اختلافات حقوقی و قضایی با اصل تناسب مسئولیت و احراز شرایط قانونی تخلف یا جرم سازگار نمی‌باشد.** لذا اصلی‌ترین اصلاح موردنیاز ایجاد یک مرز مشخص در متن قانون است و باید صراحتاً قید شود که عدم رفع تعهد ارزی ناشی از عدم امکان بازگشت ارز حاصل از صادرات به دلیل عوامل خارجی ناشی از تحریم، مشکلات بانکی، تغییرات روش‌های رفع تعهد ارزی حسب بخشنامه‌های بانک مرکزی و سایر عوامل خارج از اراده صادرکننده به معنای وجود قصد مجرمانه برای قاچاق نیست. با این کار جرم قاچاق مختص به مواردی می‌شود که در آن جرم مانند انتقال غیرقانونی ارز، جعل اسناد یا استفاده از مسیرهای غیرقانونی احراز شود.

۵. عدم رفع تعهد ارزی در اصل یک مسئله مدنی و بانکی است، صادرکننده نسبت به بانک یا دولت تعهد دارد و اگر انجام ندهد باید جریمه‌های مالی بپردازد یا وجه او توقیف شود لیکن وقتی این مسئله از طریق قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز پیگیری می‌شود، درواقع یک ناکارآمدی اقتصادی و زیرساختی و بانکی را به جرم علیه امنیت اقتصادی تبدیل می‌کند.

۶. نکته حائز اهمیت این است که تمامی اختیارات ارزی و تجاری به بانک مرکزی داده‌شده است. همچنین تأکید تبصره مذکور بر ضرورت رفع تعهد ارزی توسط صادرکنندگان مشکلات زیادی را برای آن‌ها به‌ویژه صادرکنندگان خرد و کوچک ایجاد کرده است و در حال حاضر بسیاری از صادرکنندگان کوچک و متوسط به دلیل عدم امکان بازگشت کامل ارز (به دلایلی مانند کاهش ارزش کالا، مشکلات بانکی و ...) تحت عنوان قاچاقچی ارز به مراجع قضایی و امنیتی معرفی‌شده و با آن‌ها برخورد قضایی و امنیتی صورت می‌گیرد که این رویه به فضای کسب‌وکار آسیب جدی وارد می‌نماید. لذا عدم رفع تعهد ارزی که پیش‌تر یک تخلف محسوب می‌شد اکنون بر اساس قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز می‌تواند به‌عنوان جرم تلقی شود و مجازات سنگینی برای آن در نظر گرفته‌شده است، این در حالی است که رویه‌های فعلی رفع تعهد ارزی برای بسیاری از صادرکنندگان قابل‌اجرا نمی‌باشد و مشکلات متعددی را ایجاد نموده است ازجمله اینکه پیچیدگی‌های فرایندها، تعدد و تغییر مستمر مقررات، موارد ایفای تعهد ارزی و جلوگیری از استفاده صادرکنندگان از روش‌های قانونی رفع تعهد، تعلیق کارت‌های بازرگانی و اختلالات سامانه‌ای باعث شده تا صادرکنندگان به‌خصوص صادرکنندگان کوچک و متوسط در موعد مقرر نتوانند تعهدات ارزی خود را به‌طور کامل انجام دهند. **این شرایط سبب شده تا برخی از صادرکنندگان ناخواسته در معرض اتهام قاچاق ارز قرار گیرند و به مراجع امنیتی و قضایی معرفی شوند درحالی‌که به‌هیچ‌وجه قصد تخلف نداشته‌اند و چالش‌های موجود تماماً ناشی از رفتار و اراده صادرکننده نمی‌باشد، لذا این حکم در این قانون تأثیرات منفی در**

صادرات داشته و سبب شده است تا صادرکنندگان از این چرخه خارج شوند و صادرات کاهش یابد و یا اشخاص به سمت استفاده از کارت‌های بازرگانی یک‌بارمصرف رفته‌اند که ارزی به چرخه اقتصادی برنمی‌گردد.

۷. از منظر سیاست‌گذاری، به نظر می‌رسد قانون‌گذار به‌جای ایجاد سازوکارهای کارآمد برای بازگرداندن ارز، از مجازات کیفری و تعزیری به‌عنوان یک ابزار فشار برای وصول مطالبات استفاده می‌کند که این رویکرد ماهیت عدالت کیفری را تغییر دهد. هدف اصلی قانون قاچاق، شناسایی و مجازات افرادی است که ارز را از مسیرهای غیرقانونی خارج می‌کنند و قاچاقچیان واقعی هستند لیکن صادرکننده قانونی که از طریق رسمی کالا را صادر کرده اما در رفع تعهد موفق نبوده است با قاچاقچی هم‌ردیف می‌شود. درنتیجه قانون‌گذار برای جبران سریع کمبود ارز از ابزار کیفری استفاده می‌کند که منجر به نقض اصل شخصی بودن جرم می‌شود و مسئولیت مدنی برگشت ارز با مسئولیت کیفری خلط می‌گردد. **در اینجا قانون‌گذار به‌جای تمرکز بر قصد مجرمانه برای قاچاق به نتیجه عدم ورود ارز تمرکز نموده است و فرد به دلیل عدم رفع تعهد ارزی و نه لزوماً به دلیل رفتار مجرمانه محکوم می‌شود.**

۸. قانون فعلی بسیار خشک و مهلت محور است و توجهی به ماهیت تجارت ندارد. قانون باید شرایط اضطراری را به رسمیت بشناسد و اگر صادرکننده بتواند ثابت کند که عدم رفع تعهد ارزی ناشی از شرایط خارج از اراده است مانند تحریم‌های بانکی، تغییر قوانین کشور مقصد یا مشکلات لجستیکی و یا تغییرات مقررات و روش‌های تعهد ارزی از سوی بانک مرکزی، مهلت قانونی به‌صورت خودکار و یا با یک فرایند اداری ساده تمدید شود و باید از تبدیل‌شدن ناکارآمدی زیرساختی و اقتصادی به جرم کیفری جلوگیری صورت گیرد.

۹. ابهام در مفهوم قوه قاهره وجود دارد، در متن تبصره ۶ بند ح ماده ۲ مکرر قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز ذکرشده است که اگر عدم رفع تعهد ارزی ناشی از قوه قاهره باشد، مجازات اعمال نمی‌شود اما مشکل اینجا است که قوه قاهره در حقوق تجاری بسیار سختگیرانه می‌باشد و باید نه قابل پیش‌بینی باشد و نه قابل دفع باشد؛ لذا ممکن است نوسانات شدید نرخ ارز، تحریم‌های بانکی یا تغییر ناگاهانی قوانین کشور مبدأ و مقصد و تغییرات روش‌های رفع تعهد ارزی را در برنگیرد و به‌راحتی صادرکننده به جرم قاچاق محکوم شود.

۱۰. تفاوت ماهوی صادرات محصولات نفتی و صنایع بزرگ با صادرات محصولات کشاورزی ، صنایع کوچک و متوسط و کالاهای دارای ارزش‌افزوده بالا اقتضا می‌کند که میزان تعهد، مواعد بازگشت ارز و روش‌های ایفای آن و تسهیلات قانونی با لحاظ شرایط واقعی هر گروه تنظیم شود. همچنین شناسایی حقوق قانونی صادرکنندگان نسبت به تعدیلات قیمت هزینه‌های قابل‌قبول، کسری موجه وصول ارز، ارز مازاد بر پروانه و برخورداری از مشوق‌های صادراتی می‌تواند موجب شفافیت معاملات، تقویت انگیزه بازگشت ارز و کاهش اختلافات اجرایی و قضایی گردد.

۱۱. یکی از مصادیق کالایی قاچاق برخاسته از قانون و رویه‌های نادرست، ممنوعیت‌های صادراتی و تبدیل آن به مصداق قاچاق است و می‌توان به ممنوعیت‌های مقطعی صادرات برخی از محصولات اشاره نمود که باعث توقیف کالاهای در حال خروج و

برخورد صادرکنندگان به‌عنوان متخلف یا قاچاقچی شده است. این مسئله ضمن ایجاد نارضایتی در میان تولیدکنندگان و تجار، بازارهای صادراتی کشور را نیز با تهدید مواجه ساخته است

درنهایت ضمن تأکید بر اصلاح قوانین و مقررات در این حوزه علاوه بر تسهیل ایفای تعهد برای فعالان اقتصادی قانون‌مدار، ابزارهای شناسایی و برخورد مؤثر با رفتار متقلبان سازمان‌یافته می‌بایستی تقویت گردند.

- **قانون برنامه هفتم توسعه**

قانون برنامه هفتم توسعه، باهدف افزایش صادرات غیرنفتی و توسعه صادرات محصولات باارزش افزوده بالا، اهدافی را دنبال می‌کند. این اهداف شامل رشد متوسط سالانه ۲۳ درصدی صادرات غیرنفتی، کاهش خام‌فروشی و افزایش صادرات محصولات فرآوری شده و دانش‌بنیان، صادرات خدمات و مهندسی و... است. برنامه هفتم توسعه به دنبال افزایش سهم صادرات غیرنفتی در تولید ناخالص داخلی است تا وابستگی اقتصاد کشور به درآمدهای نفتی کاهش یابد همچنین این برنامه به دنبال اجرای اقدامات حمایتی، رفع موانع و تسهیل فرآیندهای صادراتی؛ بهبود زیرساخت‌های لجستیکی و حمل‌ونقل و حمایت از صادرکنندگان از طریق ارائه مشوق‌های مالی و تسهیل دسترسی به منابع مالی است که تمامی این موارد نیازمند برنامه‌ریزی دقیق می‌باشد.

لازم به ذکر است دربند ۲ ماده ۱۱ قانون برنامه پنج‌ساله هفتم پیشرفت و جهت ایجاد ثبات در سطح عمومی قیمت‌ها و نرخ ارز آمده است که صادرکنندگان خرد ازجمله صادرکنندگان خدمات فنی و مهندسی، محصولات صنعتی دانش‌بنیان و خلاق، محصولات باغی و کشاورزی و صنایع‌دستی می‌توانند ارز حاصل از صادرات خود را در مرکز مبادله ارز و طلای ایران عرضه نموده یا پس از اعلام به بانک مرکزی، برای واردات کالاهای مجاز که بانک مرکزی با تأمین ارز آن‌ها موافقت کرده است، توسط خود یا دیگر واردکنندگان مورداستفاده قرار دهند. صادرکنندگان خرد موضوع این جزء با توجه به نوع و حجم کالا یا خدمت صادرشده، به پیشنهاد وزیر صنعت، معدن و تجارت و با همکاری وزرای جهاد کشاورزی و میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع‌دستی و معاون علمی و فناوری و اقتصاد دانش‌بنیان رئیس‌جمهور، توسط هیئت‌وزیران تعیین می‌شوند.

طبق متن قانون، تعیین دقیق مصادیق صادرکنندگان خرد بر اساس پیشنهاد وزیر صمت و با همکاری سایر وزارتخانه‌ها باید توسط هیئت‌وزیران صورت گیرد. مصوبه صریحی از هیئت‌وزیران که مستقیماً با عنوان تعیین مصادیق جز ۲ بند الف ماده ۱۱ قانون برنامه هفتم ابلاغ نشده است.

لازم به ذکر است وزارت صنعت با توجه به‌حکم فوق‌الذکر متنی را به تائید دستگاه‌های تعیین‌شده در قانون رسیده بود جهت طی مراحل تصویب ارائه نمود. موضوع در شهریورماه ۱۴۰۴ در هیئت‌وزیران مطرح شد و مجدداً به کمیسیون اقتصادی دولت ارجاع شد.

مطابق تصمیم هیئت‌وزیران در کمیسیون تخصصی مطرح و ضمن تائید متن ذیل مقرر شد وزارت اقتصاد تا جلسه کمیسیون فرعی لیست مشمولین مصوبه را مشخص نماید و بالاترین صادرکننده را شناسایی و جهت تحقق حکم قانون برنامه هفتم سال گذشته را ، ۵ مرتبه ۲۳ درصد افزایش دهد.

موضوع در جلسه ۱۴۰۴/۷/۱۹ کمیسیون فرعی اقتصاد مطرح شد و ضمن تصویب ارزش صادراتی سالانه کمتر از ۲۰۰ میلیون یورو در سال و بنا به درخواست وزارتخانه مقرر شد وزارت صنعت متن پیش‌نویس جدید را حداکثر طرف مدت یک هفته به دفتر کمیسیون اقتصادی ارائه نماید که با اعلام نماینده وزارت صمت در کمیسیون مبنی بر عدم نیاز تغییر کلی تنها عبارت ارزش صادرات سالانه کمتر از ۵۰۰ میلیون یورو در سال به ارزش صادرات کمتر از ۲۰۰ میلیون یورو در سال در کمیسیون فرعی تصویب و در دستور کار قرار گرفت لیکن تاکنون بعد از گذشت ۲ سال از ابلاغ قانون، این حکم ابلاغ اجرانشده است.

لذا عدم اجرای این بند قانون، نه‌تنها منجر به عدم تحقق اهداف صادراتی دولت در حوزه محصولات باارزش افزوده بالا شده، بلکه موجب ایجاد ابهام در نظام ارزی و کاهش انگیزه صادرکنندگان خرد برای ورود به حوزه‌های دانش‌بنیان و خدمات مهندسی، کشاورزی و... گشته است.

بخش دوم: بررسی مقررات و بخشنامه‌ها و رویه‌های اجرایی:

- **بخشنامه شماره ۴۸۶۲۱ مورخ ۱۴۰۵/۰۳/۱۰ مبنی بر امکان رفع تعهدات ارزی صادرکنندگان از طریق واردات کالاهای اساسی و ملزومات خطوط تولید و اصلاحیه آن:** بانک مرکزی پیرو مصوبات شورای عالی امنیت ملی و به‌منظور گره‌گشایی از چالش‌های فعالان اقتصادی و تأمین نیازهای خطوط تولید کشور، طی بخشنامه شماره ۰۵/۴۸۶۲۱ مورخ ۱۴۰۵/۰۳/۱۰ امکان استفاده از ارز حاصل از صادرات سال‌های ۱۴۰۱ به بعد را جهت واردات کالاهای اساسی، مواد اولیه و اقلام ضروری خطوط تولید با تودیع ۵ درصد مابازای ریالی بر مبنای نرخ فروش حواله مرکز مبادله در روز تسویه مجاز اعلام نمود. بااین‌حال و علی‌رغم توافقات حاصله در نشست مردادماه سال جاری میان بخش خصوصی و کارشناسان آن بانک، زیرساخت‌های فنی و درگاه سامانه‌ای ثبت منشأ ارز و تسویه تعهدات، پیاده‌سازی و عملیاتی نگردید که با انقضای مهلت‌های تعیین‌شده، عملاً امکان بهره‌مندی فعالان اقتصادی از ظرفیت‌های گره‌گشای این بخشنامه را ناممکن شد تا در آبان ماه ۱۴۰۵ مهلت بهره‌مندی از مزایای بخشنامه مجدداً تا ۱۴۰۵/۱۲/۲۹ تمدید گردید و دسترسی و فرآیندهای فنی سامانه‌ای در بانک مرکزی جهت اجرای بخشنامه مذکور نهایی و عملیاتی شده است.

لیکن لازم به ذکر است تعدادی از صادرکنندگان و واحدهای تولیدی با اخذ مجوزهای قانونی از وزارت صنعت، معدن و تجارت اقدام به ثبت سفارش و ورود مواد اولیه کرده و در مواردی حتی کالا وارد کشور و ترخیص قطعی شده است؛ اما طولانی شدن فرآیند تخصیص و تائید و تأمین ارز از سوی دستگاه‌های متولی (در مواردی بالغبر ۷ الی ۸ ماه به طول انجامیده)، سبب انقضای مهلت ۱۵ماهه رفع تعهد ارزی گردیده است. با توجه به اینکه این دیرکرد کاملاً خارج از ید و اراده فعال اقتصادی بوده، اعمال جریمه مالی و ایجاد محدودیت برای صادرکنندگانی که کالای خود را عملاً وارد چرخه تولید کشور کرده‌اند، برخلاف انصاف اداری است.

شایان‌ذکر است این موضوع در جلسه کارگروه تخصصی شورای گفت‌وگو مورخ ۱۴۰۵/۰۷/۰۵ مطرح و بعدازآن مهلت این بخشنامه تا پایان سال ۱۴۰۵ تمدید گردید لیکن کماکان مشکلات و ایرادات در بخشنامه وجود دارد پیشنهادات ذیل به بانک مرکزی ارائه گردید، لیکن پاسخی دریافت نشد:

	✓ با توجه به اینکه طولانی شدن فرآیند تخصیص و تأمین ارز خارج از ید فعال اقتصادی بوده است، اخذ جریمه برای این دسته از صادرکنندگانی که کالا یا قبض انبار معتبر تا تاریخ ۱۴۰۵/۰۳/۰۹ ارائه نموده‌اند، کان‌لم‌یکن تلقی شده و ثبت منشأ ارز تسهیل شود. ✓ با توجه به وضعیت کالاهای موجود در گمرک مدت‌زمان اظهارنامه گمرکی از ۰۳/۰۹/ ۱۴۰۵ به تاریخ دیگری تغییر نماید. ✓ تناقضات صدر بخشنامه جدید و تبصره ۳ آن مرتفع گردد. ✓ به‌منظور مشارکت صادرکنندگان خرد، امکان واگذاری و انتقال ارز حاصل از صادرات موضوع این بخشنامه به سایر واردکنندگان کالاهای اساسی و مواد اولیه مجاز شمرده شود. • **عدم امکان استفاده از روش واردات در مقابل صادرات خود و دیگران برای رفع تعهد ارزی:** مطابق بند ۱۳ ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی تبصره ۶ بند ح ماده ۲ مکرر قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز، هفت روش جهت برگشت ارز حاصل از صادرات به چرخه اقتصادی کشور طراحی‌شده است [۲]که عمومی‌ترین آن‌ها بر پایه واردات و فروش ارز می‌باشد، اما این دو روش به دلیل موانع اجرایی، اثربخشی خود را ازدست‌داده است. در دوره‌های پیشین، عدم تناسب میان حجم صادرات شرکت‌ها با سهمیه‌های وارداتی اختصاص‌یافته، عملاً امکان استفاده حداکثری روش واردات در مقابل صادرات خود را مخدوش ساخته بود که با پیگیری‌های مستمر اتاق بازرگانی ایران، گشایش‌هایی حاصل شد. شواهد نشان می‌دهد که این روند بهبود، مقطعی بوده و از اواسط اسفندماه سال گذشته، فرآیند تخصیص ارز از محل صادرات خود (که پیش‌تر طی بازه زمانی حداکثر ۷۲ ساعت عملیاتی می‌شد) با اختلال مواجه شد. این وضعیت از ابتدای سال ۱۴۰۵ با محدودیت‌های سهمیه‌بندی و الزام اخذ مجوز بهینه‌سازی ارزی و اکنون با اولویت‌بندی کالایی و اولویت‌بندی ارزی، به‌مراتب پیچیده‌تر شده است. به‌علاوه آنکه استفاده از کوتاژ صادرکننده به‌صورت مستقیم نیز در هنگام ثبت سفارش با مانع سهمیه‌بندی و دریافت مجوز بهینه‌سازی ارزی مواجه هستند و این محدودیت سبب شده تا از این منابع ارزی، اجازه واردات وجود نداشته باشد این محدودیت‌ها علاوه بر پیامدهایی نظیر رسوب کالا در گمرکات، عدم صدور کد ساتا و کسر خودکار از مهلت قانونی ایفای تعهدات ارزی فعالان اقتصادی؛ موجبات کاهش درصد بازگشت ارز صادرکننده به زیر سقف مجاز و عدم امکان اظهار صادراتی و یا عدم تأمین مواد اولیه برای تولید را فراهم نموده است.

[۲] روش‌های برگشت ارز حاصل از صادرات به چرخه اقتصادی کشور شامل موارد زیر:الف - فروش ارز به‌صورت حواله در سامانه نیما به بانک مرکزی، مؤسسه اعتباری و یا صرافی.ب - واردات کالا در مقابل صادرات خود.پ - واگذاری ارز حاصل از صادرات به دیگران (غیر) جهت واردات کالا.ت - تهاتر کالا به کالا.ث - فروش ارز به‌صورت اسکناس به بانک مرکزی، مؤسسه اعتباری و یا صرافی.ج - بازپرداخت تسهیلات ارزی اعطایی (اعم از اصل، سود و وجه التزام تأخیر تأدیه دین) از محل منابع بانک‌ها، صندوق توسعه ملی، حساب ذخیره ارزی، تأمین مالی خارجی (فاینانس)، باز تأمین (ری فاینانس)، بانک توسعه اسلامی، بانک توسعه و تجارت اکو، بانک جهانی و سایر منابع تسهیلاتی به تشخیص بانک مرکزی و تأمین ارز سهم الشرکه (آورده) متقاضی صرفاً بابت واردات.چ - تأدیه بدهی (دیون) ارزی (اعم از اصل‌وفرع) مرتبط با اعتبارات /بروات اسنادی وارداتی و یا ضمانت‌نامه‌های ارزی صادره پرداخت‌شده توسط مؤسسه اعتباری مطابق ضوابط ارزی بانک مرکزی.

همچنین صادرکنندگان زیادی از محل صادرات خود اقدام به ثبت سفارش کردند و برابر قانون پس از ثبت، نسبت به حمل کالای خود اقدام نمودند، پس از جنگ رمضان، وزارت صمت تعریف جدیدی را در خصوص کالاهای ضروری ایجاد کرد و بانک مرکزی نیز صرفاً ثبت سفارش‌هایی که کالای ضروری داشته باشد را تخصیص داد و این موضوع سبب شد کالاهایی که کاملاً قانونی دارای ثبت بوده و دارای قبض انبار و حتی اظهار گمرکی باشند، علی‌رغم اینکه از محل صادرات خود می‌باشند، اما تخصیص ارز نداشته و کد ساتا نداشته باشند و نهایتاً امکان ترخیص برای آن‌ها فراهم نشود و اکنون نیز با اولویت‌بندی کالایی و ارزی سبب سردرگمی شده است.

حالت دیگر این اتفاق زمانی است که صادرکننده به دلیل عدم ایفای تعهدات صادراتی، دچار تعلیق کارت بازرگانی شده است و علی‌رغم اینکه دارای کالای وارداتی قبض انبارشده است، امکان ثبت سفارش از محل صادرات خود و ترخیص کالا را ندارد.

- **تحمیل فروش حواله با نرخ غیررقابتی:** محدود شدن عملی روش‌های بازگشت ارز حاصل از صادرات و اعمال فشار برای فروش حواله ارزی در سازوکارهای مورد تائید بانک مرکزی یکی از مشکلات اساسی صادرکنندگان است به‌طوری‌که نرخ قابل تحقق فروش حواله در این سازوکار بنا بر گزارش فعالان اقتصادی در برخی از موارد حدود ۴۰ درصد پایین‌تر از نرخ‌های قابل‌دسترس در بازارهای تجاری است و این اختلاف قابل‌توجه عملاً انگیزه و امکان اقتصادی ایفاء تعهد از طریق فروش حواله را کاهش می‌دهد.
- **پراکندگی اطلاعات جهت تجمیع و تطبیق اطلاعات بازگشت ارز:** با توجه به تعدد روش‌های بازگشت ارز و پراکندگی اطلاعات میان دستگاه‌های متولی بانک مرکزی، گمرک و سازمان توسعه تجارت و سایر دستگاه‌ها، مبنای بررسی وضعیت ایفای تعهدات ، اطلاعات تجمیعی و قابل راستی آزمایی برای فعالان اقتصادی نامشخص است لذا مطابق تبصره ۴ ماده ۸ آیین‌نامه اجرایی بازگشت ارز حاصل از صادرات کلیه اطلاعات روش‌های مختلف بازگشت ارز در این سامانه تجمیع و قابل‌مشاهده باشد و به‌روزرسانی گردد.
- **عدم انطباق رفع تعهد ارزی صادراتی ۱۰۰ درصدی ارزش مندرج در پروانه صادراتی با واقعیت‌های هزینه‌های صادراتی:** طی سال‌های ۱۳۹۷ تا سال ۱۴۰۲، صادرکنندگان بند اول ماده ۸ آیین‌نامه بازگشت ارز حاصل از صادرات موظف بودند ۹۰ درصد ارز مندرج در اظهارنامه‌های صادراتی خود را به چرخه اقتصادی بازگردانده و نسبت به تسویه آن با بانک مرکزی و مراجع ذی‌ربط اقدام نمایند.۱۰ درصد باقیمانده نیز با توجه به هزینه‌های اجتناب‌ناپذیر صادراتی ازجمله هزینه‌های انتقال ارز بین صرافی‌ها در کشورهای مقصد و کشورهای ثالث، دموراژ کشتی، کارمزدها و کمیسیون‌ها، ریسک‌های ناشی از مسدود شدن وجوه، هزینه‌های بازاریابی و حضور در نمایشگاه‌های بین‌المللی و سایر هزینه‌های مرتبط با توسعه بازارهای صادراتی در نظر گرفته‌شده بود. شایان‌ذکر است که در بسیاری از موارد، همین ۱۰ درصد نیز پاسخگوی تمامی هزینه‌های جانبی صادرکنندگان نبود.بااین‌وجود، بعد از اصلاح قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز و آیین‌نامه بازگشت ارز حاصل از صادرات مورخ مقرر شد تعهد ارزی صادراتی کلیه صادرکنندگان محصولات پتروشیمی، پالایشی، فلزات اساسی رنگین و فرآورده‌های نفتی معادل صد درصد (۱۰۰٪) ارزش مندرج در پروانه صادراتی یا معادل ارزی آن به سایر ارزها تعیین گردد و این

صادرکنندگان مکلف‌اند تعهدات ارزی حاصل از صادرات خود را صرفاً به‌صورت حواله در سامانه مورد تأیید بانک مرکزی رفع نمایند.

بنابراین صادرکنندگان مکلف به تسویه ۱۰۰ درصد ارز مندرج در اظهارنامه‌های صادراتی شده‌اند؛ موضوعی که با توجه به هزینه‌های واقعی و اجتناب‌ناپذیر فرآیند صادرات، عملاً اجرای آن با دشواری‌های جدی مواجه است.

- **مصالحه ریالی سال‌های ۱۳۹۷ الی ۱۴۰۰** : بر اساس تصمیمات کارگروه بازگشت ارز حاصل از صادرات، امکان انجام رفع تعهد ارزی برای واحدهای بازرگانی و تولیدی به ترتیب با پرداخت معادل ۱۰ درصد و ۵ درصد نرخ خرید حواله یورو در مرکز مبادله ارز و طلای ایران فراهم گردید و اعلام شد که درگاه پرداخت مصالحه ریالی تا پایان سال جاری به‌منظور واریز وجه‌المصالحه در دسترس صادرکنندگان دارای تعهدات صادراتی ایفا نشده سال‌های فوق قرار دارد. لیکن به گفته برخی از فعالان اقتصادی برخی از واحدها دارای پروانه تولیدی می‌باشند **لیکن در سامانه جامع تجارت به‌عنوان بازرگان قلمداد شده و بایستی ۱۰ درصد ارزش را پرداخت نمایند.** لذا مشکلاتی ازاین‌جهت برای رفع تعهد ارزی آنان پیش‌آمده است.

همچنین در شرایط کنونی که واردات و صادرات با دشواری‌های بسیار همراه شده، فرآیندهای سختگیرانه رفع تعهد ارزی نیز این دشواری‌ها را مضاعف ساخته و موجب بی‌انگیزگی فعالان اقتصادی شده است. ازاین‌رو، مصالحه ریالی می‌تواند به‌عنوان یکی از مسیرهای تعیین تکلیف تعهدات ارزی ایفا نشده، تأثیرگذار باشد. پیرو مصوبات چهل و دومین نشست کارگروه بازگشت ارز حاصل از صادرات، شرایط انجام مصالحه ریالی برای تعهدات ارزی ایفا نشده سال‌های ۱۳۹۷ تا ۱۴۰۰ اعلام‌شده و صادرکنندگان دارای تعهدات ایفا نشده تا پایان سال ۱۴۰۵ مهلت‌دارند با پرداخت مصالحه ریالی، تعهدات صادراتی خود را ایفا نمایند. با توجه به تداوم شرایط غیرقابل‌پیش‌بینی در کشور ، مسیر مصالحه ریالی برای تعهدات ارزی سال‌های ۱۴۰۰ تا ۱۴۰۳ نیز فراهم شود تا تجار و صادرکنندگان با محدودیت‌های تجاری مواجه نشوند.

- **دستورالعمل اجرایی نحوه خریدوفروش ارز به‌صورت اسکناس:** با توجه به ابلاغ شیوه‌نامه بانک مرکزی مبنی بر امکان رفع تعهد ارزی صادرکنندگان از طریق فروش اسکناس دلار و یورو به بانک‌های عامل و صرافی‌ها، لازم به ذکر است که علیرغم هدف‌گذاری مثبت جهت تسهیل جریان نقدینگی صادرکنندگان، فرآیند اجرایی با چالش‌های ساختاری و عملیاتی جدی مواجه شده است که مانع از تحقق اهداف کلان این مصوبه گردید:

۱. عدم ابلاغ دستورالعمل عملیاتی به گمرکات مرزی و فقدان واحد اظهار ارزی در مرزها، منجر به سرگردانی صادرکنندگان و ایجاد بن‌بست در فرآیند ورود اسکناس و تطبیق آن با پروانه‌های صادراتی شده است.

۲. فقدان اتصال برخط (Online) میان سامانه جامع تجارت، گمرک و بانک مرکزی، موجب بروز خطا در استهلاک پروانه‌ها و طولانی شدن فرآیند احراز اصالت شده که این امر، ریسک‌های نظارتی را افزایش می‌دهد.

۳. استفاده از واژه مجاز به خرید در متن شیوه‌نامه، موجب شده است بانک‌های عامل به دلیل ملاحظات ریسک گریزی، از

انجام این فرآیند خودداری کنند. این امر منجر به انقضای مهلت‌های قانونی رفع تعهد و قرار گرفتن صادرکنندگان در معرض مسئولیت‌های کیفری واداری (از سوی سازمان بازرسی و مراجع قضایی) شده است.

بند (۳) شیوه‌نامه خرید ارز اسکناس دلار و یورو صادرکنندگان توسط بانک عامل و صرافی‌ها به نیابت از بانک مرکزی اصلاح و عبارت «مجاز به خرید» به «مکلف به خرید» تغییر یابد؛ به‌نحوی‌که بانک‌های عامل تعیین‌شده، در چارچوب ضوابط و دستورالعمل‌های بانک مرکزی و پس از احراز اصالت ارز و رعایت الزامات قانونی، مکلف به خرید ارز اسکناس صادرکنندگان باشند. همچنین بانک مرکزی مکلف شود سازوکار پوشش و مدیریت ریسک بانک‌های عامل، مسئولیت‌های مترتب بر خرید ارز و فرآیند احراز اصالت اسکناس را به‌صورت شفاف تعیین و ابلاغ نماید تا ملاحظات احتمالی بانک‌ها مانع از اجرای این روش قانونی رفع تعهد ارزی نشود.

- **چالش‌های فعالان بخش خصوصی با ابلاغ بخشنامه شماره ۱۴۸۳۰ مورخ ۱۴۰۵/۰۶/۱۸ توسط بانک مرکزی در خصوص ضوابط رفع تعهد ارزی صادرکنندگان از طریق فروش اسکناس:** طبق اعلام فعالان اقتصادی بانک مرکزی خارج از حدود صلاحیت تعیین‌شده در تبصره ۶ بند ح ماده ۲ مکرر قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز و بدون دریافت نظرات فعالان بخش خصوصی طبق مواد ۲و ۳ و ۲۴ و ۳۰ قانون بهبود مستمر محیط کسب‌وکار بخشنامه مذکور را صادر نمود است و با ماهیت تنبیهی در این بخشنامه و ابهاماتی ازجمله در ابهام در مبنای زمانی، ابهام در نرخ ارز با توجه به نوسانات ارزی و مستندات مانع ایفای تعهدات ارزی صادرکنندگان شده است.
- **فرایند ارجاع فهرستی بالغبر ۲۸۰۰۰ مورد به سازمان تعزیرات حکومتی:** طبق وظایف محوله مراجع ذی‌صلاح در راستای نظارت بر وصول ارزهای صادراتی و اجرای مصوبات هیئت ویژه قوه قضائیه در امر مبارزه با مفاسد اقتصادی، پیگیری عدم رفع تعهدات ارزی از وظایف محوری بانک مرکزی و بانک‌های عامل است و مکلف به پیگیری و ارجاع پرونده‌های مربوط به عدم رفع تعهد ارزی به دادستانی عمومی یا سازمان تعزیرات حکومتی هستند.

لازم به ذکر است که با توجه به حساسیت بالای موضوع و تأکید سازمان بازرسی کل کشور بر مسئولیت مدیران شبکه بانکی در وصول ارزها، رویکرد فعلی در ارجاع پرونده‌ها به مراجع قضایی، با نوعی عمومیت در برخورد روبرو شده است و در حال حاضر، تمایز میان صادرکنندگانی که به دلیل انسدادهای بانکی و تحریم‌ها، بخشی از تعهد خود را ایفا کرده‌اند و صادرکنندگانی که هیچ‌گونه بازگشت ارزی نداشته‌اند، در فرآیند ارجاع پرونده‌ها لحاظ نمی‌شود و تاکنون فهرستی بالغبر ۲۸۰۰۰ مورد به سازمان تعزیرات حکومتی ارجاع شده است. این عدم تفکیک، منجر به احضار و برخورد با صادرکنندگانی شده است که علیرغم تلاش برای رفع تعهد و ایفا کردن بخش قابل‌توجهی از این فرآیند، به دلیل چالش‌های ساختاری یا باقی‌مانده مقادیر اندک از رفع تعهد ارزی، با برخوردهای سنگین قضایی و تعزیری از جمله ممنوع الخروجی، مسدودی حساب‌ها و توقیف اموال و قرارهای سنگین قضایی مواجه می‌شوند. این امر نه‌تنها عدالت در اجرای قانون را زیر سؤال می‌برد، بلکه موجب ایجاد فضای عدم قطعیت در فضای تجارت خارجی شده است.

- **رویه استعلام و مبنای زمانی اعتبار پروانه‌های صادراتی در سامانه‌های بین سازمانی:** پروانه صادراتی صادرشده از

سوی گمرک جمهوری اسلامی ایران، پس از ثبت در سامانه‌های رسمی و فراهم شدن امکان استعلام و اصالت‌سنجی الکترونیکی، یکی از مهم‌ترین اسناد تجاری و گمرکی فعالان اقتصادی محسوب می‌شود و در فرآیندهایی از قبیل ایفای تعهدات ارزی صادراتی، استرداد مالیات و عوارض ارزش‌افزوده و بهره‌مندی از برخی تسهیلات و مشوق‌های قانونی، مورد استناد قرار می‌گیرد. بااین‌حال، گزارش‌های واصله از فعالان اقتصادی حاکی از آن است که رویه فعلی استعلام در سامانه‌های بین سازمانی، چالش‌های جدی برای صادرکنندگان ایجاد نموده است.

در حال حاضر، برخی دستگاه‌های اجرایی و مراجع ثالث ازجمله بانک مرکزی و سازمان امور مالیاتی، **صرفاً صدور پروانه صادراتی** را ملاک احراز خروج قطعی کالا از قلمرو گمرکی قرار می‌دهند. این در حالی است که امکان دارد به هر دلیل ، کالا عملاً از قلمرو کشور خارج نشده، مبیع تسلیم نگردیده و وجهی نیز وصول نشده باشد. بااین‌وجود، به دلیل هم‌پوشانی استعلام سامانه‌ای با وضعیت پروانه، صادرکنندگان با معضلاتی نظیر انقضای مهلت رفع تعهدات ارزی و ابهام در نحوه استرداد مالیات بر ارزش‌افزوده مواجه می‌شوند.

از این حیث در موارد پیش‌گفته با تعریف ماده (۶۴) قانون امور گمرکی که اشعار می‌دارد صادرات قطعی به **معنای خروج کالا از کشور** به‌منظور فروش یا مصرف در خارج از کشور است؛ از منظر تعاریف حقوقی، صادرات قطعی محقق نشده و صرف انجام تشریفات گمرکی و بارگیری کالا نباید مبنای ایجاد آثار حقوقی مترتب بر صادرات قرار گیرد. **لذا پیشنهاد می‌شود رویه استعلام در سامانه‌های بین سازمانی (بانک مرکزی و سازمان امور مالیاتی و...)، به‌گونه‌ای که اعتبار زمانی پروانه‌های صادراتی و تعهدات مرتبط با آن، صرفاً از زمان "خروج واقعی و قطعی کالا از مرزهای کشور" محاسبه و قابل‌رؤیت گردد؛ اصلاح شود.**

- **سقف ارزشی صادرات و رتبه بندی کارت‌های بازرگانی برای صادرات:** مستنداً به بندهای (۱۱) و (۱۲) ماده (۱۰) آیین‌نامه اجرایی قانون مقررات صادرات و واردات مصوب ۱۴۰۱/۱۲/۲۸ هیئت‌وزیران، وزارت صمت موظف است کلیه دارندگان کارت‌های بازرگانی را رتبه‌بندی نموده و میزان سقف اعتباری واردات و صادرات را بر اساس رتبه هر متقاضی که ناشی از وضعیت موجود اقتصادی و عملکرد مالی وی ناشی می‌گردد، تعیین نماید. بر اساس این مکانیزم، افراد معتبر و خوش‌سابقه امکان فعالیت پیدا می‌نمایند. همچنین، مستندا به آیین‌نامه، در صورت عدم امکان رتبه‌بندی، این سقف در سال اول با لحاظ شاخص‌هایی نظیر گردش حساب بانکی شخص حقیقی و حقوقی، مدیرعامل و اعضای هیئت‌مدیره و سرمایه ثبتی شرکت، حداکثر ۵۰۰ هزار دلار تعیین شد.

طبق بخشنامه شماره ۴۴۹۶۸۳۴ مورخ ۱۴۰۳/۱۱/۷ سازمان توسعه تجارت، سقف اعتباری ۵۰۰ هزار دلار برای کلیه متقاضیان فاقد رتبه‌بندی را حذف و مقرر نمود تنها در قبال ارائه ضمانت‌نامه بانکی نسبت به اخذ رتبه اعتباری (۲۰۰ هزار دلار برای دارندگان کارت بازرگانی حقیقی غیر تولیدی، ۳۰۰ هزار دلار برای دارندگان کارت بازرگانی حقوقی غیر تولیدی، ۵۰۰ هزار دلار برای دارندگان کارت بازرگانی تولیدی) اقدام گردد که این مهم تا تاریخ ۱۴۰۴/۹/۴ به دلیل عدم نهایی شدن دستورالعمل نحوه اخذ ضمانت‌نامه جهت افزایش سقف صادراتی، اجرایی نگردید و مستنداً به بخشنامه شماره ۶۶۳۸۱۳۴ مورخ

۱۴۰۴/۹/۴ سازمان توسعه تجارت، کلیه کارت‌های بازرگانی فاقد رتبه‌بندی اعتباری، فاقد سقف اعتباری شده و تنها در صورت ارائه ضمانت‌نامه بانکی می‌توانند حداکثر سقف‌های اعتباری اشخاص حقیقی/ حقوقی و تولیدی را دریافت دارند.

پیرو بخشنامه سازمان توسعه تجارت، سقف صادراتی کارت‌های بازرگانی صادره تا تاریخ ۱۴۰۴/۹/۲۳ که امکان رتبه‌بندی برای ایشان وجود ندارد، تا تاریخ ۱۴۰۴/۱۰/۳۰ معادل ۱۰۰ هزار دلار در نظر گرفته شد و بعد از آن نیز محدودیت‌ها ادامه یافتو در سال ۱۴۰۵ نیز ضوابط جدیدی ابلاغ شده است.

موضوع محدودسازی سقف اعتباری صادراتی کارت‌های بازرگانی نشان می‌دهد که در کنار ضرورت مقابله با کارت‌های بازرگانی اجاره‌ای، صوری و پر ریسک، نحوه اعمال محدودیت‌ها و تسری آن به فعالان واقعی و خوش‌سابقه نیازمند بازنگری است. از سوی دیگر، امتیاز تولیدی برخی دارندگان مجوزهای صنفی-تولیدی، تولیدی -کشاورزی و همچنین مجوزهای بهره‌برداری باسابقه کمتر از یک سال یا فاقد تاریخ صدور، در تعیین سقف صادراتی بی‌اثر و این اشخاص مشمول قواعد عمومی رتبه‌بندی شده‌اند.

به نظر می‌رسد وجود تخلف یا ریسک در بخشی از دارندگان یک نوع مجوز نباید به اعمال محدودیت یکسان برای تمامی فعالان آن گروه منجر شود به‌ویژه آنکه امکان شناسایی کارت‌های پر ریسک بر اساس سابقه فعالیت، عملکرد صادراتی، میزان ایفای تعهدات ارزی، سوابق مالیاتی و گمرکی و الگوی رفتاری هر کارت وجود دارد. اتخاذ رویکرد مبتنی بر ریسک و عملکرد واقعی، ضمن تحقق هدف مقابله با کارت‌های اجاره‌ای، مانع از تحمیل محدودیتی غیرضرور به تولیدکنندگان و صادرکنندگان واقعی خواهد شد. همچنین تغییر ناگهانی سقف فعالیت می‌تواند قراردادها و تعهدات ایجادشده، سرمایه در گردش و برنامه‌ریزی تجاری فعالان اقتصادی را تحت تأثیر قرار دهد.

لذا محدودیت سقف‌های اعتباری صادراتی خود عاملی برای افزایش تقاضا برای کارت‌های اجاره‌ای باهدف امکان صادرات کالا و خدمات نهایی می‌گردد. لذا بجای اعمال محدودیت‌های عمومی، تفکیک فعالان اقتصادی واقعی و خوش‌سابقه از دارندگان کارت‌های اجاره‌ای و پر ریسک از طریق استقرار نظام اعتبارسنجی و کنترل مبتنی بر ریسک و عملکرد واقعی هر فعال اقتصادی در دستور کار قرار گیرد.

همچنین در ارتباط با **دستورالعمل اجرایی مربوط به نحوه أخذ ضمانت‌نامه به‌منظور شفاف‌سازی اعتباری کارت بازرگانی** موضوع‌بند ۱۳ ماده ۱۰ آیین‌نامه اجرایی قانون مقررات صادرات و واردات ازنظر نحوه محاسبه سقف اعتباری کارت‌های بازرگانی دارای ابهامات است و تفاسیر مختلفی دارد. براین اساس فعالان اقتصادی برای افزایش سقف اعتباری کارت بازرگانی ملزم به ارائه ضمانت‌نامه شده‌اند تا از توان مالی بازرگانان اطمینان حاصل شود و از بروز تخلفات و سوءاستفاده‌های احتمالی جلوگیری گردد. لیکن این الزام موجب بروز مشکلاتی نظیر کاهش نقدینگی به دلیل مسدود شدن بخشی از سرمایه و تحمیل هزینه‌های اضافی ازجمله کارمزد و هزینه‌های کارشناسی و ارزیابی وثائق و... برای فعالان اقتصادی و استفاده از کارت‌های بازرگانی اجاره‌ای شده است.

- **اختلالات و قطعی سامانه جامع تجارت:** سامانه رتبه‌بندی و اعتبارسنجی متصل به سامانه جامع تجارت به‌عنوان یکی از

	زیرساخت‌های مؤثر در انجام بخش قابل‌توجهی از فرآیندهای تجاری کشور، که با قطعی و اختلال مواجه شده است. تداوم این وضعیت، مشکلات و محدودیت‌های گسترده‌ای را برای فعالان اقتصادی در انجام امور تجاری ایجاد کرده و موجب توقف یا تأخیر در پیشبرد فرآیندهای مرتبط شده است. این درحالی‌است که عدم پاسخگویی موثر و به موقع واحد پشتیبانی سامانه مذکور نیز بر سردرگمی و بلاتکلیفی کاربران افزوده است. تداوم چنین اختلالاتی علاوه بر ایجاد وقفه در چرخه تجارت کشور، می‌تواند موجب تأخیر یا عدم ایفای تعهدات ارزی فعالان اقتصادی و بروز تبعات حقوقی و مالی برای آنان شود. همچنین بخشی از پرونده‌های مفتوح در سازمان تعزیرات حکومتی ناشی از ارجاع موارد از سوی بانک مرکزی و در ارتباط با اختلالات مستمر و مکرر سامانه‌های مرتبط با فرآیندهای تجاری است. بدیهی است در چنین شرایطی، تحمیل مسئولیت و تبعات ناشی از اختلالات خارج از اختیار فعالان اقتصادی به آنان می‌تواند به تشدید مشکلات محیط کسب‌وکار منجر شود.
پیشنهاد دبیرخانه	با توجه به چالش‌های پیش روی صادرکنندگان و ضرورت ایجاد تعادل میان کنترل نظام ارز و حمایت از فعالان اقتصادی، پیشنهادات ذیل جهت اصلاح مقررات و رفع موانع اجرایی ارائه می‌گردد: ❖ **شورای عالی امنیت ملی و یا سران قوا:** **۱.** شورای عالی امنیت ملی و یا سران قوا تبصره ۶ و ۷ بند ح ماده ۲ مکرر قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز را به مدت ۲ سال تا رفع شرایط اضطرار و اصلاح قانون در مجلس شورای اسلامی تعلیق نماید و طی این مدت اتخاذ تصمیم نسبت به کلیه موضوعات حوزه ارزی و مقررات و رویه‌های تجاری و گمرکی و مالیاتی موضوع قانون مذکور به کارگروه بازگشت ارز (مطابق ترکیب آیین‌نامه اجرایی بازگشت ارز حاصل از صادرات) با حق رأی واگذار گردد. ❖ **دولت و مجلس شورای اسلامی:** **۲. قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز اصلاح گردد به‌نحوی‌که:** ✓ **بازتعریف جرم قاچاق ارز:** اصلاح بند الف ماده ۱ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز به‌گونه‌ای که صرف عدم توانایی در رفع تعهد ارزی در مسیرهای رسمی بانکی، مصداق جرم قاچاق تلقی نگردد. جرم قاچاق تنها زمانی محقق شود که سوءنیت در انتقال ارز از طریق مسیرهای غیرقانونی (خارج از نظام بانکی) یا باهدف پنهان‌سازی از دولت احراز گردد. ✓ **ملاک تشخیص جرم:** در تبصره ۶ ماده ۲ مکرر، عدم رفع تعهد در مهلت مقرر، تنها در صورتی مشمول مجازات‌های سنگین قانونی باشد که شواهد مبنی بر جعل اسناد، انتقال از طریق سیستم‌های غیررسمی یا اقدامات سازمان‌یافته جهت جلوگیری از ورود ارز به کشور احراز شود. در غیر این صورت، موارد ناشی از موانع پیش‌بینی‌نشده یا عوامل خارج از اراده، تابع مقررات حقوقی و بانکی مدنی باشد. ✓ **تناسب مجازات:** در نظام جریمه‌ها جهت پیشگیری از ورشکستگی صادرکنندگان و جایگزینی مجازات‌های بازدارنده با جریمه‌های متناسب و عادلانه بازنگری گردد. ✓ **معیار تشخیص فعالیت‌های سازمان‌یافته:** تخلف زمانی می‌تواند مشمول عناوین سازمان‌یافته و حرفه‌ای شود که علاوه بر رفع تعهد ارزی، شواهدی مبنی بر جعل اسناد، انتقال ارز از طریق سیستم‌های غیررسمی یا پنهان‌کاری فعالیت صادراتی

احراز شود.

✓ **شفاف‌سازی مفهوم قوه قاهره در رفع تعهد ارزی:** شرایط قوه قاهره برای عدم رفع تعهد ارزی گسترده‌تر و صریح‌تر بیان شود.

✓ **پیش‌بینی فرآیندهای میانجی‌گری:** پیش از ورود به مرحله قضایی دلایل عدم رفع تعهد ارزی در کمیته‌ای مشترک یا کارگروه بازگشت ارز (نهاد میانجی) مطرح شود.

✓ **انعطاف، توسعه و تنوع در روش‌های رفع تعهد:** امکان استفاده از انواع روش‌های تصریح‌شده در قانون و آیین‌نامه بازگشت ارز حاصل از صادرات جهت رفع تعهد ارزی برای صادرکنندگان که در مهلت قانون ایفای تعهد نکرده‌اند، فراهم گردد و روش‌ها توسعه داده‌شده و امکان استفاده از روش‌های قانونی بازگشت ارز تضمین شود.

درنهایت اصلاح تبصره ۶ ماد ه۲۰ مکرر قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز صرفاً به تغییر میزان جریمه یا افزایش مهلت بازگشت ارز محدود نشود و مجموعه هماهنگ از احکام مربوط به تعیین تعهد واقعی، توسعه و تنوع روش‌های قانونی ایفای تعهد و حمایت مستمر از تولید، شرایط اضطراری، تضمین حقوق دفاعی صادرکننده بهره‌مندی متناسب از مشوق‌ها و ضمانت اجراهای عادلانه و بازدارنده، تعیین مرجع صالح رسیدگی، آثار ایفای تعهد بعد از سررسید و وضعیت تعهد سنوات گذشته پیش‌بینی شود.

❖ **هیئت‌وزیران:**

۳. **شفاف‌سازی مصادیق صادرکنندگان خرد:** مصادیق صادرکنندگان خرد موضوع جز ۲ بند الف ماده ۱۱ قانون برنامه هفتم توسعه توسط هیئت‌وزیران در اسرع وقت ابلاغ گردد.

❖ **بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران:**

۴. **توسعه امکانات تخصیص:** امکان تخصیص ارز حاصل از صادرات به گروه ۱ و ۲ برای کلیه صادرکنندگان فراهم شود.

۵. **ضرورت تسهیل روش‌های رفع تعهد ارزی و ضرورت عدم محدودیت در فرآیند بازگشت ارز:** جهت تسهیل فرآیند بازگشت ارز، امکان رفع تعهد ارزی برای تمامی صادرکنندگان (بندهای ۱ و ۲) از طریق روش‌های متنوعی ازجمله کالا، حواله، سازوکار واردات در مقابل صادرات، واگذاری مستقیم یا غیرمستقیم ارز در مرکز مبادله، تأدیه دیون ارزی و همچنین فروش ارز به بانک‌ها و صرافی‌های مورد تأیید بانک مرکزی فراهم گردد؛ همچنین بانک مرکزی و وزارت صمت از اعمال هرگونه محدودیت یا ممنوعیت در روش‌های متنوع جهت رفع تعهد، و تحمیل عملی یک روش خاص با نرخ غیررقابتی خودداری نمایند.

۶. **تعدیل نرخ تعهد:** با اصلاح آیین‌نامه بازگشت ارز حاصل از صادرات، تعهد ارزی صادراتی برای صادرکنندگان بند اول ماده ۸ آیین‌نامه کارگروه بازگشت ارز به میزان ۹۰ درصد و برای بند دوم به میزان ۸۰درصد فراهم شود.

۷. **واردات در مقابل صادرات خود:** حمایت ویژه از واردات در مقابل صادرات خود فراهم شود و بانک مرکزی و سازمان

توسعه تجارت امکان استفاده مؤثر از این روش را فراهم آورند. همچنین برای کوتاژهایی که هنوز منقضی نشده و کاملاً قانونی هستند، امکان واردات از محل صادرات خود برای صادرکنندگان بند ۱ ماده ۸ نیز فراهم شود؛ مشروط بر اینکه کالاهای وارداتی در فهرست کالای اعلام‌شده مجاز قرار داشته باشند.

۸. **تسهیل رفع تعهد ارزی از محل واردات طلا:** امکان رفع تعهد ارزی از محل واردات طلا متناسب با سقف اعلامی از طرف بانک مرکزی ایجاد شود.

۹. **رفع مشکل مصالحه ریالی:** درگاه پرداخت مصالحه ریالی برای تعهدات ارزی ایفا نشده ۱۳۹۷ الی ۱۴۰۰، بر اساس نوع فعالیت مندرج در پروانه تولیدی نرخ را تعیین کند.

۱۰. **تسری مصالحه ریالی به تعهدات ارزی سنوات ۱۴۰۰ تا ۱۴۰۳:** جهت جلوگیری از انباشت تعهدات ارزی و پیشگیری از ایجاد بن‌بست‌های حقوقی برای فعالان اقتصادی، بازه زمانی مصالحه ریالی به تعهدات سال‌های ۱۴۰۰ تا ۱۴۰۳ نیز تسری داده شود.

۱۱. **اصلاح بخشنامه برای رفع تعهد (امکان تأمین ارز واردات از محل ارز حاصل از صادرات خود برای پروانه‌های صادراتی سال ۱۴۰۱ به بعد)** : بخشنامه شماره ۴۸۶۲۱ مورخ ۱۴۰۵/۰۳/۱۰ مبنی بر امکان رفع تعهدات ارزی صادرکنندگان از طریق واردات کالاهای اساسی و ملزومات خطوط تولید و اصلاحیه آن اصلاح گردد، به‌نحوی‌که

- ✓ با توجه به اینکه طولانی شدن فرآیند تخصیص و تأمین ارز خارج از ید فعال اقتصادی بوده است، اخذ جریمه برای این دسته از صادرکنندگانی که کالا یا قبض انبار معتبر تا تاریخ ۱۴۰۵/۰۳/۰۹ ارائه نموده‌اند، کان‌لم‌یکن تلقی شده و ثبت منشأ ارز تسهیل شود.
- ✓ با توجه به وضعیت کالاهای موجود در گمرک مدت‌زمان اظهارنامه گمرکی از ۱۴۰۵ /۰۳/۰۹ به تاریخ دیگری تغییر نماید.
- ✓ تناقضات صدر بخشنامه جدید و تبصره ۳ آن مرتفع گردد.
- ✓ به‌منظور مشارکت صادرکنندگان خرد، امکان واگذاری و انتقال ارز حاصل از صادرات موضوع این بخشنامه به سایر واردکنندگان کالاهای اساسی و مواد اولیه مجاز شمرده شود.

۱۲. **اصلاح دستورالعمل خریدوفروش ارز به‌صورت اسکناس:** بند (۳) دستورالعمل خرید ارز اسکناس دلار و یورو صادرکنندگان توسط بانک عامل و صرافی‌ها به نیابت از بانک مرکزی اصلاح و عبارت «مجاز به خرید» به «مکلف به خرید» تغییر یابد؛ به‌نحوی‌که بانک‌های عامل تعیین‌شده، در چارچوب ضوابط و دستورالعمل‌های بانک مرکزی و پس از احراز اصالت ارز و رعایت الزامات قانونی، مکلف به خرید ارز اسکناس صادرکنندگان باشند. همچنین بانک مرکزی مکلف شود سازوکار پوشش و مدیریت ریسک بانک‌های عامل، مسئولیت‌های مترتب بر خرید ارز و فرآیند احراز اصالت اسکناس را به‌صورت شفاف تعیین و ابلاغ نماید تا ملاحظات احتمالی بانک‌ها مانع از اجرای این روش قانونی رفع تعهد ارزی نشود.

❖ **وزارت صمت و سازمان توسعه تجارت:**

۱۳. دولت تمرکز اصلی خود را صرفاً بر مدیریت تأمین و تخصیص ارز کالاهای اساسی و دارو معطوف نماید و وزارت صنعت، معدن و تجارت برای سایر کالاها و اقلام، الزامات و محدودیت‌های پیچیده فعلی را حذف و سیستم ثبت آماری (برای برنامه‌ریزی سال‌های بعد) را جایگزین نماید. در این مدل، وزارت صمت تنها نقش ناظر را ایفا خواهد کرد.

۱٤.اجازه داده شود صادرکنندگان و واردکنندگان در چارچوب اقلام مجاز اعلامی توسط وزارت صمت، رأساً نسبت به توافق ارزی اقدام نمایند. این امر موجب کاهش فشار در مرکز مبادله طلا و ارز، حذف دلالان واسطه و تعادل‌بخشی به نرخ ارز در بازار می‌شود.

۱۵.با توجه به تعدد روش‌های بازگشت ارز و پراکندگی اطلاعات میان دستگاه‌های متولی بانک مرکزی، گمرک و سازمان توسعه تجارت و سایر دستگاه‌ها، مبنای بررسی وضعیت ایفای تعهدات ، اطلاعات تجمیعی و قابل راستی آزمایی برای فعالان اقتصادی نامشخص است، لذا مطابق تبصره ۴ ماده ۸ آیین‌نامه اجرایی بازگشت ارز حاصل از صادرات کلیه اطلاعات روش‌های مختلف بازگشت ارز در این سامانه تجمیع و قابل‌مشاهده باشد و به‌روزرسانی گردد.

۱٦.در ارتباط با رتبه‌بندی و سقف صادرات کارت‌های بازرگانی، تفکیک فعالان اقتصادی واقعی و خوش‌سابقه از دارندگان کارت‌های اجاره‌ای و پر ریسک (بجای اعمال محدودیت‌های عمومی) از طریق استقرار نظام اعتبارسنجی و کنترل مبتنی بر ریسک و عملکرد واقعی هر فعال اقتصادی در دستور کار قرار گیرد تا محدودیت‌های نظارتی تنها بر بخش‌های پرمخاطره متمرکز گردد و جریان تجارت در بخش‌های خوش‌سابقه مختل نشود.

❖ **گمرک جمهوری اسلامی ایران:**

۱۷.گمرک رویه استعلام در سامانه‌های بین سازمانی (بانک مرکزی و سازمان امور مالیاتی و...)، به‌گونه‌ای که اعتبار زمانی پروانه‌های صادراتی و تعهدات مرتبط با آن، صرفاً از زمان "خروج واقعی و قطعی کالا از مرزهای کشور" محاسبه و قابل‌رؤیت گردد؛ اصلاح نماید.

❖ **سازمان تعزیرات حکومتی و دادگاه‌های جرائم اقتصادی:**

۱۸.تعزیرات حکومتی و دادگاه‌های جرائم اقتصادی از تعلیق کارت بازرگانی که سبب توقف تولید می‌شود، مسدودی حساب و صدور قرارهای سنگین خودداری نمایند.

۱۹.شعب سازمان تعزیرات حکومتی ابلاغیه وزارت دادگستری در ارتباط با ضرورت حمایت از ارکان و بازیگران زنجیره تولید و سرمایه‌گذاری و اشتغال را (ازجمله رعایت اصل تداوم فعالیت بنگاه‌های اقتصادی، عدم احضار مدیران اشخاص حقوقی، اصل شخصی بودن مسئولیت، اصل تناسب در صدور قرارهای کیفری، ارزیابی آثار اقتصادی در زمان احتمال تعطیلی و توقف تولید، تشکیل شعب تخصصی در استان‌ها، رسیدگی فوری به پرونده‌ها و اعطای مهلت برای رفع نقص و اصلاح تخلفاتی که قابلیت اصلاح دارند، أخذ نظر مشورتی از انجمن‌ها و تشکل‌ها و اتاق‌های بازرگانی در شعب تخصصی) مدنظر قرار دهند.